

A mentori rendszer alkalmazása a gyermekvédelmi szakellátásban

I. OKOK ÉS INDOKOK

I/1. Érkezés: félve és haraggal

A Csongrád Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat és Gyermekotthonok Igazgatósága székhelyén, Szeged kertvárosában, egy épületben dolgoznak a szakszolgáltatás szakemberei a szakellátási rendszer irányítóival. Az épület felső szintjén a Befogadó Otthonba érkeznek a gyermekvédelmi ellátásba ideiglenesen beutalt gyermekek és fiatalok.

Az ide érkezők többségének még nem kellett szembenéznie azzal, hogy az addig megszokott környezetéből úgy szakadjon ki, hogy nem tudja, hova kerül az elkövetkezendő hetekben. Az érzelmek szempontjából mindegy, ki miért került beutalásra. A kisgyermek sír, retteg, félelemérzete szinte tapintható. A kamaszodó vagy felnőttkor felé haladó fiatalokat ugyanúgy megviseli a környezetváltás, a jövő bizonytalanságának tudata. Ám ők félnek a félelmük kimutatásától, az ezzel járó sebezhetőségtől. Ezért inkább hangoskodnak, nemtörődömséget színlelnek, agresszivitással fedik el szorongásaikat.

Az érkezők egy része családjuk, kortársaik, vagy önmaguk áldozataként szorulnak segítségre. Velük együtt olyanok is helyet kaptak és kapnak itt, akik áldozattá kényszerítették családtagjait, környezetüket. Újabb tapasztalat, hogy egy kamaszcsoport tagjának beutalása után a legjobb barátok vagy barátnők kifejezetten kérik, hogy ők is kerüljenek ideiglenes elhelyezésre. Ekkor persze a szülők vagy a baráti társaság előli menekülés az indoklás, nem az, hogy egy helyre kerülve folytathassák megszokott addigi életüket ezek a fiatalok.

Ilyenkor gyorsan igyekeznek a szabályokat és a hangulatot a maguk akaratának megfelelőre formálni, és sokszor semmivé tették és teszik az eredendő szokásokat és szabályokat. Háromnegy ilyen fiatal együttes fellépése erősíti a többiekben a félelmet, és erősítik az agresszióra való hajlamot is.

I/2. Válság és megoldás

Az Befogadó Otthonban a 2003. év kezdetekor 15 férőhely állt rendelkezésre. Az ellátott gyermekek és fiatalok lélekszáma általában ezt jóval meghaladta, sok esetben húsznál több fiatal felügyeletét kellett biztosítani. A felügyeletet pedig a legtöbbször egy szakember biztosította, lévén egycsoportos lakásotthonra méretezett a létszám.

Áprilisban erőszakos cselekedetek sorozata keserítette az új-szegedi intézmény életét. Tizenéves lányok épületen belül és kívül terrorizálták a környezetüket. A Befogadó Otthonban dolgozó munkatársak külön-külön jó szakemberek voltak, és az átlaghelyzeteket nagy tapasztalattal és rutinnal kezelték. De egyre

eszköztelenebbnek érezték magukat: egyedül egy elszánt, fenyegető lánycsoporttal szemben.

Hogyan lehet nemcsak kezelni, hanem megelőzni a végletes helyzetek kialakulását?

Elsőként csoporttertekezeteken értékeltük a kialakult helyzetek ok-okozati összefüggéseit. Megállapítottuk, hogy nem szabad elfogadni az „én folyamatosan szabályt szegek, te meg egyre inkább büntetsz” típusú öngerjesztő folyamatokat. Tudni kell alkalmas időben engedni, együttműködésre alkalmas helyzeteket kialakítani. A gőgös és csakazértis alapú szembehelyezkedés nem elfogadható az otthon dolgozóitól. Áttekintettük azokat a pedagógiai- pszichopedagógiai eszközöket is, amelyeknek a fokozatos alkalmazása segít a konfliktusok megelőzésében, a **türelem és a humor** jelenléte pedig azok feldolgozásában és megoldásában. Tudatos csapatmunka során modelleztük, és nagy empátiával követtük végig azt a folyamatot, amelynek során egy-egy gyermekünk a Befogadó Otthonba kerül. Nem volt nehéz meglátni: **kulcsfontosságú**, hogy milyen közeget talál a beérkező fiatal maga körül, és milyenek az őt érő első hatások.

I/3. Befogadás és elfogadás

A megyei hagyományos és hivatásos nevelőszülőkhöz kérdést intéztünk, és kérést továbbítottunk. Ez arra vonatkozott, hogy alkalmanként – később folyamatosan, még később az arra alkalmasak kizárólagosan – fogadjanak be családjukba ideiglenes háttal szakellátásba érkező gyermekeket. Erre egyre nagyobb számban került sor, annak ellenére, hogy ezeknek háromoldalú megállapodásokon kellett alapulniuk. (Az elhelyezők, az elhelyezendő és a befogadók együttes akaratának kell fennállnia, alapfeltételként.)

A Befogadó Otthonba kerülők esetében a befogadás menetét a következő lépésekben kértük megvalósítani:

A beérkező gyermeket vagy fiatalot azonnal az igazgató, távollétében egy kellően határozott vezető munkatárs fogadja. Meg kell nyugtatni az érkezőt, hogy itt minden és mindenki az ő érdekét köteles képviselni. Nem bántjuk, sőt minden erőnkkel **védelmezzük**, ha valaki bántani akarja. Tarthatja a kapcsolatot a hozzátartozóival és barátaival, feltéve, ha ezt hatóság másképp nem szabályozza. Óvjuk alkotmányos és személyiségi jogait. Elvárjuk azonban, hogy a **szabályainkat tisztelje**. Rajta is múlik, mikor kerülhet vissza a családjához. Ha nem néhány napon, héten, vagy hónapon belül, akkor talán az iskolaidő végén. Minél együttműködőbb, annál könnyebben tud beilleszkedni az új közösségbe.

A Befogadó Otthon ügyeletes ezután ismerteti a Házirendet, aláírhatja a megfelelő iratokat, körbevezeti az újonnan érkezőt az Otthonban, átadja szekrényének kulcsait, az ágyneműt, a szükséges felszereléseket.

Ezután olyan, már régebb óta az otthonban tartózkodó fiatal gondjaira kell bízni, aki érzelmileg támaszt tud biztosítani az első órák és napok elviselésére (kortárs segítő).

A fenti folyamat közben a beérkező fiatalat a lehető leghamarabb személyes felelősségével veszi gondjaiba egy dolgozó. Ő lesz a **mentor**, aki gondoskodásával tünteti ki, akinek panasza-it elmondhatja, aki rendszeresen beszámoltatja, bizalmasa lehet, és büszkeség tölti el, ha tevékenysége eredményes, és a beilleszkedés zökkenőmentessé válik. Ha a fiatal a mentor közelségét bizalmatlanul fogadja, más veszi át a lehető leghamarabb a mentori feladatokat. A beérkező fiatalnak éreznie kell, hogy beutalása okaitól függetlenül itt befogadják és elfogadják.

Az így érkező fiatalat ezzel megóvjuk attól is, hogy első találkozására a szakellátási rendszerben esetleg egy deviáns fiatallal vagy csoporttal jöjjön létre.

Kezdetben tanakodtunk azon, hogy a Befogadó Otthon dolgozói tehermentesítésére az Otthonnal egy emeleten dolgozó szakértői csoport tagjai vállaljanak mentorságot. Az Otthon dolgozói és a szakértéssel-elhelyezéssel megbízott munkatársak azonban szinte kivétel nélkül ragaszkodtak ahhoz, hogy mentorként részt vegyenek a projekt végrehajtásában.

■ II. A MENTORI RENDSZER ISMERTETÉSE

A mentori tevékenységet a napi praktikumokon túl igyekeztünk átgondolt szakmai keretekbe is foglalni. Ennek kapcsán

azt állapítottuk meg, hogy a gyermekvédelmi gondoskodás rendszerébe beutalt gyermekek egzisztenciális veszteségének csökkentése nem nélkülözheti a közreműködők tudatosságát.

El kellett érni, hogy a munkatársak modell-személyként funkcionáljanak, és az általuk nyújtott pozitív minták érzékelésével és átélésével a fiatalok a szabálykövető magatartási struktúrák lényeges elemeit felismerjék, elfogadják, utánozzák, később pedig a fontosabb elemeket általánosan alkalmazhatóvá interiorizálják.

A mentori rendszer olyan segítő kapcsolatot, amelyben a személyközpontú megközelítési mód lehetővé tette a szocializációs hiányosságok eredményes korrigálását, a negatív élmények megfelelő feldolgozását, a mentális stabilitás fokozását és a pszichofizikai közérzet javulását.

A **személyes szociális szolgáltatások** professzionalizálásának igényével alakították ki a mentorok a célirányos segítés folyamatát. Alapelvünk az volt, hogy legelőször próbáltuk megérteni a gyermeket, a benne kialakult elsődleges motiváló erőket, és feltártuk, hogy egy adott viselkedési móddal mit akarhat kifejezni a fiatal. Ezt követően terveztük meg a személyre szabott nevelés lépéseit.

Minden olyan munkatárs vállalhatott mentori megbízatást, aki napi személyes kapcsolatban állt a beutaltakkal: nevelő, gyermekfelügyelő, a szakértői bizottság állandó vagy póttagja, az elhelyezési csoport munkatársa.

A **személyes törődés és odafigyelés** érdekében fontosnak ítéltük, hogy a bekerült gyermek minél hamarabb elfogadja a mentort, akitől segítséget kérhetett a felmerülő problémái és nehézségei során. (Természetesen ez nem zárta ki annak a lehetőségét, hogy a gondjaival a mentorán kívül ne fordulhasson a fiatal a szakszolgálat vagy a Befogadó Otthon bármelyik munkatárshoz).

Az **adekvát élmények átélése** és a hatékony magatartásmódok kialakulása szempontjából kiemelt szerepet szántunk az emocionális feszültség csökkentésének. Az azonnal ható elfogadó, **célirányos segítő kapcsolat** kontrollt is biztosított, és lehetőséget nyújtott az érzések szabad és közvetlen kifejezésére, ami már rövidtávon is a kontaktusképesség javulását eredményezte.

A **személyes kapcsolat** során a beutalt fiatal – még külön megerősítés nélkül is – magatartási mintákat vett át a mentorától, ami megkönnyítette az eredményes beilleszkedését. A törődés már önmagában is fejlesztő hatású volt, és a gyermeket arra ösztönözte, hogy megfeleljen a bizalmi személy által támasztott elvárásoknak.

A beutaltak egy része csalódott a felnőttekben, a bekerülés ténye miatt gyakran szüleit, vagy hozzátartozóikat okolták. Ezek a gyerekek a kortárs csoport tagjain kívül nehezen nyilvánultak meg őszintén és érdek nélkül.

A folyamatosan átélt negatív élmények következtében megkülönböztetett jelentősége volt annak, hogy találkoztak olyan felnőttel, akitől bizalomteli érzéseket kaptak.

A gyermekvédelmi szakembernek mind a személyisége, mind a szakmai eszköztára döntően meghatározza a gondozásukra és nevelésükre bízott gyermekek eredményes személyiségfejlesztését.

Az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek életében mind ez még hatványozottabb és sürgetőbb elvárásaként jelentkezett.

■ III. ELMÉLETI ÖSSZETEVŐK

Dr. Tringer László: „A gyógyító beszélgetés” című könyvében részletesen kifejtette az eredményes segítő kapcsolat összetevőit, amelyek a következők: empátia, feltétel nélküli elfogadás és kongruencia.

Az általa megfogalmazott gondolatok a gyermekvédelmi gondoskodás rendszerében dolgozó szakemberek számára is kiindulási pontként szolgálhattak.

■ III/1. Empátia

Rogers már 1942-ben megfogalmazta az érzelmi visszatükrözés szerepét. A segítő kapcsolatok során a segített személy aktuális emocionális állapotának felfogása, megértése és visszajelzése a bizalmi légkör megerősítését és a hatékony mentális támasznyújtást szolgálják.

Tanítványai közül Carkhuff és Truax 1967-ben a fent megfogalmazottak vonatkozásában használták az empátia fogalmát.

Az empátia együtt érző, beleérző képességet jelent, amely mind a verbális, mind a nem verbális megnyilvánulások **manifest tartalmának** a kódolását eredményezi. A segített személy vágyainak, emocionális viszonyulásainak megértése lehetővé teszi a segítő számára, hogy a kliens lelki rezdülésével és elvárásával nézhesse az adott élethelyzetet. Az empátia nagymértékben függ a segítő kommunikációs készségétől.

Az érzelmi azonosulás folyamatának a **társas kapcsolatokba** való beillesztése lehetővé teszi a segített személy magatartásának benyomások és személyes feltételezések alapján történő megértését. A klienshez való odafordulás, figyelem és érdeklődés a másik személyre vonatkozó kommunikatív és metakommunikatív információk tudatosítását és értelmezését eredményezi.

A **mentori tevékenység** során a gyermekvédelmi szakember empátiás magatartása a környezetváltás által generált szorongással és beilleszkedési nehézséggel küzdő gyermekek számára biztosította azt az érzelmi meleget, amely a harmonikus kapcsolat megalapozásához elengedhetetlenül szükséges volt.

A folyamatos érdeklődés, a türelem, a megelőlegezett bizalom, és a törődés fokozták a beutalt gyermek biztonságérzetét.

Az empatikus légkör tette lehetővé az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek életében azt a kedvező **szociális hatást**, ami a megfelelő szintű beilleszkedést eredményezte.

Az **érzelmi egyensúly** helyreállításának legsikeresebb szakmai eredménye az, amikor a gyermek újra (vagy életében elő-

szőr) megélheti, hogy bízhat a felnőttekben.

A meghitt légkör olyan **személyközi kapcsolatot** indukált, amellyel egyrészt a bekerülés veszteségélményét lehetett csökkenteni, másrészt a gyermek folyamatosan megtapasztalhatta, hogy a személye fontos a környezetének.

Az új élethelyzet elfogadása csak a **bizalom helyreállításával** valósulhatott meg, ezért kiemelt szerepe volt annak, hogy a bekerülés első pillanatától kezdődően a szakemberek részéről pozitív élmények érték a gyermekeket.

■ III/2. A feltétel nélküli elfogadás

A segítő kapcsolat sikerességét nagymértékben befolyásolja az a bizalomteli odafordulás, amivel a szakember minden kliense számára jelzi, hogy értékekkel rendelkezik.

Ez az érték bármilyen feltételtől **függetlenül** létezik. Nem függ össze az illető személy magatartásával, viszonyulási rendszerével és tulajdonságaival, hanem a kliens létezésének ténye az, ami már önmagában hordozza az értéket.

Magatartástudományi jelentősége abban nyilvánul meg a feltétel nélküli elfogadásnak, hogy az alkalmazott módszertől független is jelentős hatótényezője az optimális személyiségfejlesztésnek.

Ugyancsak fontos az **attitűdök** feltárásával és fejlesztésével kapcsolatos pozitív hozzáállása a segítő szakembernek.

A **mentori tevékenység** egy olyan elmélyült mentálhigiénés és pedagógiai segítségnyújtás, amely **produktív emocionális** állapotot alapoz meg, és támogató közösséget biztosít, azért hogy a gyermek feldolgozhassa a bekerüléssel járó pszichés problémáit.

Kiemelten fontos, hogy a gyermekvédelmi szakember reális elvárásokat támasszon a beutaltak elé. Az irreálisan magas követelménytámasztás azt eredményezi, hogy a gyermek nem tud megfelelni a kívánalmaknak és a **tanult tehetetlenség** állapotába kerül.

Ilyen esetekben az érzelmileg és hangulatilag labilis fiatal részéről a kognitív egyensúly helyreállítása **nem-adaptív lehetőségekkel** történik (alkohol, drog), majd a kezdetben megélt szorongáscsökkentés hatására tanult válaszkészségként rögzül a személyiségében.

A feltétel nélküli elfogadás lehetővé tette, hogy minden gondozott gyermek egyenlő mértékben részesedjen a szociális erőforrásokból és szolgáltatásokból. Az **előítélet-mentes** légkör értékközpontú viszonylatrendszerrel eredményezett, ezáltal a személyiségfejlesztés segítségnyújtás volt a gyermekvédelmi gondoskodásban élőknek az emberi értékekhez vezető útján.

■ III/3. Kongruencia

A kongruencia az adott helyzetnek megfelelő kommunikáció, amely hatékony együttműködést eredményez. A segítő szakember hiteles megnyilvánulása, amikor a verbális és a nem verbális közlései szinkronban vannak egymással.

A hangsúly a gyermek személyiségének a dinamikus jegyein van. Rogers megfogalmazásában: „Minden személyben megvan a veleszületett törekvés, hogy kifejlessze képességeit, és ez által fejleszse önmagát.”

A szociális környezet, amelybe a gyermek született a fejlődési lehetőségek megvalósítását behatárolja, hiszen az élmények átélésében a család jelentős szereppel bír. A fejlődés során a gyermek élettere is differenciálódik az interperszonális kapcsolatokban. Az őszinteség és a nyitottság az eredményes személyiségfejlesztés előfeltétele.

A **mentori tevékenységben** a szabálykövető változás a tapasztalatok sorozatán keresztül realizálódott. A gyermek megtanulta fokozatosan elfogadni önmagát, abban az ütemben, ahogyan a mentor fogadta el őt. Ahhoz, hogy a beutalt fiatal fogékony legyen a saját érzései irányába fontos volt az a felismerés, hogy a munkatársak őszintén kíváncsiak a sorsára.

A személyiségfejlődés során a gyermek **én-képe** változni kezdett és megtapasztalta az élmények értelmezésében való egyéni felelősségét is. Az elsődleges feladat a fejlesztés **individualizált** és **differenciált** megtervezése volt, amelynek alapjául a mentális összetevők ok-okozati összefüggéseinek feltárása és az életút elemzése szolgált.

Az átélt veszteségélmények hatására a gyerekek egy része **ku-darcorientáltságú** volt és önértékelési nehézségekkel küzdött. A mentori tevékenység során kiemelt szerepe volt a **kompetenciaélmény** biztosításának, mivel az átélt sikerélmény a szerepkészlet fejlődését tette lehetővé.

A gyermekek változásának szintjét befolyásolta, hogy milyen ütemben volt képes segítséget elfogadni a munkatársaktól. Az új típusú élmények az érzelmileg elhanyagolt fiatalok számára a kötődési képesség növekedését eredményezték.

■ IV. A MENTORI RENDSZER GYAKORLATI TAPASZTALATAI

A kényszerjellegű kapcsolatok helyett a partneri együttműködést kívántuk megalapozni. Az elfogadó légkör kedvező feltételt teremtett a pozitív érzelmi viszonyulások kialakulásához. A személyes felelősség tudatának fejlesztése lehetővé tette, hogy a mentor tevékenysége nem szűkölt be egyetlen megoldandó problémára, hanem egységesen kiterjedt a beutalt gyermek személyiségének minden területére.

■ IV/1. A szocializációs hiányosságok csökkentése (Dr. Zámbo Gézáne Elhelyezési Csoportvezető és Halászevics Péterné csoportnevelő mentori feljegyzései alapján.)

Három testvér: a 8 éves **Mónika**, a 9 éves **Anikó**, és a 12 éves **Zoltán** együtt kerültek be a Befogadó Otthonba az anya elhanyagoló és veszélyeztető magatartása miatt. Mindhárom gyermek mentális állapota azonnali és szakszerű intézkedést igényelt. **Anikó** határovezeti mentális képességekkel rendelkezett, **Mónika** az átélt traumák hatására vizelettartási zavarokkal küzdött, **Zoli** pedig rendkívüli mértékben szorongott, amit foko-

zott, hogy legidősebb testvérként rá hárult a legnagyobb felelősség.

A gyerekek fokozatosan megnyíltak a célirányos segítség folyamatában, és mind intenzitásában, mind mélységében kialakult az optimális emocionális kapcsolatuk a környezetükkel. **Anikó** a szabadidejében szívesen rajzolt és az elkészített rajzait rendszeresen megmutatta a mentorának, aki folyamatosan dicsérte, mindez az önbizalmát fokozta. **Mónika** a törődés hatására megnyugodott, állapota rendeződött és panaszmentessé vált. **Zoli** rövid időn belül jól beilleszkedett a kortárs csoport tagjai közé, ami oldotta a szorongását.

Ezt követően kezdődhetett el a testvérek felkészítése az új gondozási helyre. A Megyei Szakértő Bizottság nevelőszülőnél történő elhelyezésükre tett javaslatot. A leendő nevelőszülő rendszeresen látogatta őket, és hétvégén elvitte őket látogatóba. A kapcsolatok egyre mélyebb és őszintébb érzelmeken alapult és a decemberi látogatás alkalmával a gyerekek ajándékkal kedveskedtek neki.

Jelenleg a három testvér a nevelőszülőnél él. A családi mintanyújtás, az intenzív érzelmi kapcsolat teljes biztonságérzetet eredményezett az eddigi hányatott életükben. Szélesedtek a tapasztalatok megszerzésének lehetőségei, és tartósan kötődhetnek egy személyhez, akinek az önzetlen segítségére folyamatosan számíthatnak.

A **mentorok** szakmai és emberi támogatása mind a beilleszkedés, mind az új gondozási helyre történő elhelyezés alkalmával hatékony volt.

■ IV/2. Szerepfejlesztés

(Fakan Mária Befogadó Otthon szakmai vezető mentori feljegyzései alapján.)

Zsófia 14 évesen szexuális kapcsolatot létesített egy 24 éves fiatalemberrel. Iskolai tanulmányait elhanyagolta, rendszeresen elcsavargott az édesanyjától. Rövid ideig a különélő édesapjánál élt, de onnan is elszökött. Az ideiglenes hatályú elhelyezésekor már 19-20 hetes terhes volt.

Az első napokban nehezen találta a helyét az Otthonban, mind gondolkodásában, mind viselkedésében a merevség és a bizalmatlanság mutatkozott meg. A mentori kapcsolat hatására néhány napon belül készsleges és igyekvő magatartást tanúsított.

Ezt követően kezdődhetett el **Zsófia** szerepkészletének a fejlesztése. A születendő kisbaba érdekében fontos volt az anyaságra történő felkészítése mind érzelmileg, mind a gyakorlati ismeretek szempontjából. Ahhoz, hogy hiteles kapcsolat kialakítására legyen majd képes a csecsemővel, először el kellett fogadnia saját félelmeit, kétségeit. A **mentor** támogatása megalapozta az önismereti tudatosságát, és **Zsófia** alkalmassá vált a tartós és teherbíró érzelmi kapcsolat kialakítására.

Jelenleg nevelőszülőknél él, akik ígéretet tettek arra, hogy a születendő gyermekével együttesen vállalják a gondozását.

■ IV/3. Veszteségélmények feldolgozása

(Dr. Tatárné Vas Anna gyógypedagógus mentori feljegyzései alapján.)

Edina szülei 3 éves korában elváltak, és az édesanyjuk ismeretlen helyre költözött. Ikertestvérével és bátyjukkal együtt az édesapjuk nevelte őket. Az apával – annak italozó életvitele miatt – megromlott Edina kapcsolata. Egyre kevésbé találta a helyét a családi rendszeren belül, és nehézségeit fokozta, hogy testvéreivel is feszült viszonyba került. Az egyik veszekedést követően elszökött otthonról és az idős, beteges nagymamájához ment. Az apa erőszakkal akarta elvinni onnan, majd a kiérkező rendőrök ideiglenes hatállyal elhelyezték a kiskorút a Befogadó Otthonban.

A mentori kapcsolat során fontos volt a 17 éves kiskorú lány negatív élményeinek feldolgozása: a szülők válása, az ikertestvérével való rivalizálása, az alkoholista apa durva, megalázó bánásmódja, az önértékelési gondjai és a kilátástalanság érzésének a feloldása.

Edina a kezdeti időszakban a megelégedett bizalommal több alkalommal is visszaélt és eltávozásairól nem érkezett vissza időben. A szabálytudatának fejlesztésével egyenes arányban növekedett a pszichofizikai közérzete és a normakövető viselkedése.

A gyógypedagógus szakképzettségű mentor a korspecifikus életvezetési technikák elsajátítását helyezte a segítő tevékenységének a fókuszába.

Jelenleg Edina lakásotthonban él, ahol a kortárs csoport tagjaival megfelelő kapcsolatot tudott kialakítani.

■ IV/4. Speciális élethelyzet segítése

(Battyányi Mária szociális munkás mentori feljegyzései alapján.)

Izabella 17 éves szerb-montenegrói állampolgárságú lány volt, aki csak anyanyelvén, albánul beszélt. A Befogadó Otthonba a határőrség utalta be, mivel egy autó csomagtartójában elbújva fedezték fel a határ átlépése alkalmával. A mentor – hosszasan utána járást követően – tolmácsot szerzett, hogy ne csak mutogatással és rajzolással lehessen a lánnyal kommunikálni. A tolmács telefonon keresztül beszélgetett Izabellával és a legfontosabb információkat közölte vele.

A mentor közben többszöri telefonálást követően rábukkant egy olyan karitatív egyesületre, amely hasonló élethelyzetű kiskorúak gondozásával és segítségével foglalkozik. A kapcsolatfelvételt követően néhány óra elteltével Izabella már egy olyan közösségbe került, ahol lehetősége volt albánul kommunikálni, és a hivatalos vizsgálat lezárásáig ellátták a megfelelő jogi képviseletét.

A bizonytalanság, a megterhelő élethelyzet hatására a megszokottnál lényegesen intenzívebb stresszhatás érte a kiskorút. A mentor szakszerű ügyintézése és emberi támogatásának köszönhetően rövid időn belül sikerült Izabella mentális állapotát a rendkívül felzaklatott érzelmi állapota és egyensúlyvesztett élethelyzete ellenére stabilizálni.

V. ÖSSZEGRÉS

A **mentori tevékenység** rendszere a Befogadó Otthon életében eredményesen működött és működik. A beutalt gyermekek és fiatalok **problémaprofiljának** feltárása, a szükséges szakmai szolgáltatások biztosítása, és az autonóm személyiség élethetőségének biztosítása lehetővé tette a gyermekek egyre növekvő önállóságának kialakulását. Minél értékalkotóbb módon sikerült a mentornak az interperszonális kapcsolatok hiányosságait korrigálni, annál stabilabbá vált a gyermekvédelmi gondoskodásba beutalt fiatal impulzivitásának **kontrollálása**.

Az egyéni döntéshozatal képességének kialakítása az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek **izoláltságának** minimalizálását eredményezte. A szükséges **kontrollfunkciók** biztosították a szocializálatlan viselkedési elemek hatékony feldolgozását és az örömtételre való képtelenség pozitív irányba történő megváltoztatását.

Célunk a Befogadó Otthon szakmai teljesítőképességének és a „keresletnek” az összehangolása volt, megkülönböztetett figyelemmel az új gondozási helyre történő felkészítésre.

A személyes felelősségvállalás egy-egy gyermek életsorsának alakításáért az ideiglenes hatályú elhelyezés alkalmával lehetővé tette az **új típusú szintézist** a munkavégzés során. Az identitás növekvő érzése, a kapcsolatteremtés és fenntartás képességének erősítése a viselkedés differenciáltabb tendenciáit alapozta meg. A **szakmastruktúra** vonatkozásában a **mentorok** személyisége, felkészültsége és emberi hozzáállása fontos alkotóelem volt az eredményes szolgáltatásnak, ami a munkavégzésben **paradigmaváltást** eredményezett.

A fentiekre alapozva megállapítható, hogy a mentori rendszer a gyermekvédelmi **szervezetfejlesztés** tartalmi megújulásának része lehet. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás eredményeképpen a szakmai erőforrások feltárása és a sikerességben rejlő lendítőerő szerepe egyre átfogóbb jelentőséget kap a gyermekvédelmi gondoskodás tervezése és végrehajtása során. A **rendszer szemléletű és szolgálatcentrikus szemléletmód** elvárása és ösztönzése a szakmai szolgáltatásunk során lehetővé tette a halmozottan hátrányos élethelyzetű gyermekek **pszichoszociális tényezőinek** fejlesztését.

VI. A KÖZELJÖVŐ FELADATAI

Mindig az út megkezdése a legnehezebb, de a leghosszabb út is az első lépésekkel kezdődik (egy taoista mondás szabad felidézésével). Ezen dolgozat közreadásától azt várjuk, hogy a mentori tevékenységet felvállalók azon túl, hogy a mentori feladatok sikeres megvalósítása örömforrássá válhatott a számukra, jobban lássák a tevékenységük jelentőségét, a tudatos személyiségfejlesztés lehetőségeit.

A Befogadó Otthonban folyamatosan változik a gyermekek létszáma, korösszetétele, megújul a személyi összetétel is. Egy dolog nem változik: maga a változás. Minden beérkező gyermek és fiatal sajátos gondokkal küzdő, egyedi és megismerhetetlen

élethelyzetet, egyéni sorsot hordozó individuum. Egyéniek és improvizativitást igénylőek a megközelítésük lehetőségei, módjai. Az egységes fellépés, a tudatos szakmai hozzáállás azonban fontos, kézzelfogható eredménnyel járt: immár másfél év óta nem volt rendkívülinek nevezhető esemény a Befogadó Otthonban. Ez olyan eredmény, amely nem igényel semmilyen külön kommentárt, magyarázatot.

Hogyan tovább? Először is ki kell javítani az érkeztető rendszerben még alkalmanként előforduló egyéni fegyelmezetlenségeket, erősíteni kell a tudatosságot a napi tevékenységek teljes vertikumában. Fontos erősíteni az írásbeliséget: ösztönöznünk kell egymást a jó módszerek elemzésére, csiszolására, átadására, a tapasztalatok rögzítésére. Jelentős szerepe lehet a továbbiak során a megfelelően alkalmazott csoportos szerepjátékoknak, a drámapedagógiának az otthon átmeneti közösségeit alkotó gyermekek önismeretének és közösségi érzékenységének fejlesztésében.

A mentorok pedig tevékenységüket ki szeretnék terjeszteni a támogatott gyermek életének arra a szakaszára is, amikor a Befogadó otthont elhagyva visszatér a családjához, vagy nevelő családdhoz érkezik, vagy más ellátási helyre kerül. Az új helyre érkezés, de még a visszatérés időszakában is fontos szerepet játszhat a mentor, aki mindaddig fogja (ha csak képletesen is) a rábízott fiatal kezét, amíg nem látja, hogy új helyén már van valaki, akinek a mentori felelősségét átadhatja, beteljesítve feladatát.

Barcsi Antal – Beóthy-Fehér László

(A cikket illusztráló fotók a FÉvárosi TEGYESZ Befogadó Otthonában készültek.)

A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ IRODALOM

- Allport, G. W.: A személyiség alakulása. Gondolat Kiadó, Budapest, 1985.
 Berán Ferenc (szerk.): Emberismeret és etika. Szent István Társulat, Bp., 2002.
 Domszky András: Gyermek- és ifjúságvédelem. Államig. Főisk. Budapest, 1999.
 Gácsér Magdolna: Pedagógiai pszichiátria alapjai. In: Gondolatok a nevelésről. Pedagógiai antológia V. Szerk.: Gácsér József. Szeged, JGYTF Kiadó, 1997.
 Gácsér Magdolna: Pedagógiai pszichiátria alapjai. APC Stúdió, Gyula, é.n.
 Gáspár Károly: Gyermekvédelmi és gyámügyi kézikönyv. KJK Kft., Budapest, 2004.
 Dr. Herczog Mária: Gyermekvédelmi kézikönyv. KJK Kft. Budapest, 2001.
 Dr. Herczog Mária: A gyermekvédelem dilemmái. Pont Kiadó, Budapest, 1997.
 Dr. Kopp Mária: Pszichogén lelki betegségek és funkciózavarok – Magatartás-orvoslás és pszichoszomatika – áttekintés (forrás: www.behsci.sote.hu/kop_psz.htm)
 Rogers, C. R.: A terápiás kapcsolat: a jelenlegi elméletek és kutatások. in: Buda Béla (szerkesztő) Pszichoterápia, Gondolat Kiadó, Bp. 181-198. o. (fordította: Horváth Krisztina)
 Strauszné Simonyi Erzsébet: Gyermek- és ifjúságvédelem. Comenius Bt., Pécs, 1997.
 Szikulai István: A magyar gyermekvédelem fejlődésének kulcskérdései. KAPOCS, II. évf. 5. sz. 2004. október 58-64. o.
 Dr. Tringer László: A gyógyító beszélgetés, FER-Co Kft, 1991.
 Dr. Veczkó József: Gyermek- és ifjúságvédelem. APC Stúdió, Gyula, 2002.
 Winkel, Rainer: Pedagógiai pszichiátria, Tk.kiadó, Bp., 1981.